

TRADICE V LITERATUŘE ANGOLSKÉ LIDOVÉ REPUBLIKY

Od vyhlášení nezávislosti Angolské lidové republiky uplynulo více než 8 let. Svaz angolských spisovatelů dosáhl za tu dobu řady publikačních úspěchů a prokázal životaschopnost domácí angolské literatury, jejíž závislost na literatuře bývalé koloniální metropole se snižuje. O to více se současní angolští autoři opírají o staré tradice domácího písemnictví a v poslední době zvláště o tradiční literaturu předávanou dalším pokolením jen ústním podáním.

Nejrozsáhlejší orální tradice se zachovala v jazyce kimbundu, jímž se mluví ve střední Angole /Luandě a okolí/. Velkou zásluhu na tom má Švýcar Héli Chatelain, který před sto lety připlul do Luandy, aby s nesmírnou příli a trpělivostí po dvaadvacet let studoval etnografii i jazyk kmene kimbundu i život obyvatelstva v okolí Luandy.

Na práci Chatelaina navázal angolský etnograf a spisovatel Oscar Ribas /nar. v Luandě 1909/, výsledkem jehož činnosti je třísvazkové dílo obsahující nejen šestadvacet sebraných povídek a pět set příslovi a mnoho hádanek a písni, ale také výklad vlastních jmen, popis typických jídel a nápojů, dětských her, svářecích hlasů, pověr a preferencí z každodenního života černochského obyvatelstva.

Severovýchodem Angoly se zabýval José Redinha a jihozápadem Carlos Estermann - oba sbírali hlavně poezii - a dala by se jmenovat řada dalších profesionálních i amatérských etnografů, kteří mají velkou zásluhu na zapsání a uchování kulturních tradic angolského lidu.

Pledy orální tradice na angolském území lze v souladu s tradiční literaturou ostatní Afriky rozčlenit do šesti základních kategorií:

První zahrnuje tradiční vyprávěné příběhy, jejichž hlavním účelem je pobavit a ve kterých se silně uplatňují prvky imaginativní a spekulativní. Vyprávějí o událostech zásračných,

vyjímečných a nadpřirozených, personifikují zvířata, ožívá v nich veškerá příroda.

Druhá třída obsahuje tzv. "skutečné" příběhy, které mají punc pravdivosti a kromě pobavení sledují výchovný cíl: mají posluchače poučit, jak řešit různé obtížné situace, do nichž se mohou dostat.

Ve třetí skupině jsou historické příběhy, v souhrnu vlastně krchiky kmene nebo národa, s péčí opatřované a předávané dále prostřednictvím náčelníků nebo vůdců kmene.

Většinou jsou považovány za tajemství a řadoví členové kmene se seznamují jen s dílčími příběhy tohoto posvátného dědictví předků.

Čtvrtá třída zahrnuje morální filozofii vyjádřenou v příslovích. Tato skupina je úzce spojena se skupinou druhou, neboť často tzv. skutečný příběh je vlastně jen objasněním některého příslovi, nebo naopak, příslovi je syntézou pravdivé historky.

Do pátého okruhu můžeme zařadit hádanky, užívané pro zábavu a rozptýlení, ačkoliv jsou také velmi užitečnými prostředky pro broušení inteligence a cvičení paměti.

V šesté kategorii je poezie úzce spjatá s hudbou. Jsou v ní zastoupeny téměř všechny styly - epický, heroický, válečný, milostný, komický, satirický i náboženský, i když jejich podíl není rovnoměrný. Poesie je většinou zpívaná, stejně jako hudba se jen velmi zřídka komponuje bez slov. Orální poezie není rýmovaná, zato je v ní důležitá aliterace, rytmus a paralelismy.

V současné době orální tradice v angolské literatuře v pozměněných formách ožívá. Na imaginativní příběhy první skupiny navazuje zvláště Maria Eugénia Netová /manželka před 5 lety zesnulého angolského prezidenta/ ve svých poehádkových příbězích "A v lesích promluvila zvířata" /E nas Florestas os Bichos falaram/, "Jak vzniká hvězda" /A Formação duma Estrela/ a některými fantaskními prvky i Manuel Rui v románu "Vzpomínka na moře" /Memória de Mar/.

Pokud jde o skutečné, "didaktické" příběhy, které by pomáhaly čtenáři /donedávna vzhledem k vysokému procentu ne-gramotnosti často jen posluchači/ orientovat se ve složité současnosti, je jich v angolské literatuře dneška nedostatek. O to více lze ocenit dílo již výše zmíněného Manuela Ruie a jeho povídky "Ano, soudruhu" /Sim Camarada/, "Pět dnů po vyhlášení nezávislosti" /Cinco Dias depois da Independencia/ i nejnovější "Kéž bych se mohl stát vlnou" /Quem Me Dera Ser Onda/ a divadelní hru "Provaz" /A Corda/ od autora Pepetely.

Minulost se vždy odrážela v dílech angolských spisovatelů: ožívají dávno zašlé časy královny Nzingy, která počátkem 17. století po dvacet šest let bojovala s Portugalcí a všemožně se snažila osvobodit svůj lid od jejich nadvlády /román "Nzinga Mbandi" od Manuela Pedra Pacaviry, jinak ministra zemědělství ALR/, ožívá rituální maska ženské hlavy Muana Puó /příběh "Muana Puó" od Pepetely, nynějšího náměstka ministra školství/, zvláště často se však objevují příběhy z dob těžké koloniální minulosti /prózy Jofre Rochy, Arnalda Santose, Jorge Maceda, Raula Davida a především celé dílo nejznámějšího angolského autora José Luandina Vieiry/.

Přísloví a hádanky nevznikají nyní již samostatně, ale uplatňují se v povídках, ve kterých často moudrost starších pomáhá mladým správně řešit životní problémy, ~~že~~ především v poezii. Současné básně přímo navazují na tradici orální poezie - jako nejlepší příklad může posloužit sbírka "Posvátná naděje" /Sagrada Esperança/ Antonia Agostinha Neta /vyšla také v českém překladu/, jejíž básně jsou rytmické, zvukomalebné, plně skrytých poselství /Západní civilizace, Musíme se vrátit, Dráha hvězd apod./.

Literární kategorie se s postupem doby vyvíjejí a mění, ale, jak vyplývá z našeho stručného přehledu, Angola, po staletí odkázaná na importovanou literaturu psanou jazykem kolonizátorů, se za nových podmínek o to více snaží o poznání a oživení kulturního dědictví předků, o to, aby orální tradice zůstaly uchovány pro budoucí generace a mohly být dále rozvíjeny.